

Tridsaťpäť rokov od Karpatsko-duklianskej operácie

V roku 1944 viedla Sovietska armáda v Európe niekoľko mohutných vojenských operácií proti ozbrojeným silám fašistických okupantov so spoločným strategickým cieľom: oslobodiť zvyšok územia ZSSR ešte okupovaného hitlerovcami, preniesť boje na územie nepriateľa a jeho satelitov, vyradiť spojencov fašistického Nemecka z vojny, poskytnúť priamu pomoc ľudu okupovaných štátov, oslobodiť tieto krajiny a plne ich začleniť do boja proti fašizmu.

V súvislosti s oslavami tridsiateho piateho výročia Slovenského národného povstania pripomíname si súčasne aj ďalšiu významnú udalosť novodobých dejín na-

ších národov. Je to tridsiate piate výročie vstupu sovietskych a československých zahraničných vojenských jednotiek na územie Československa a začatie priameho oslobodzovania našej vlasti z fašistickej poroby.

Tieto udalosti bezprostredne súviseli s úderom Sovietskej armády cez Karpaty na pomoc SNP, ktorý sa postupne rozrástol v rozsiahlu operáciu — prvú z niekoľkých operácií, ktoré viedli k oslobodeniu Československa. Hlavnou súčasťou tohto úderu bola Karpatsko-duklianska operácia, ktorej sa v zostave sovietskej 38. armády zúčastnil aj 1. československý armádny zbor v ZSSR.

Úloha pre oslobodenie Československa bola daná vojskám 1., 4., a 2. ukrajinského frontu. V súvislosti s úspešným postupom vojsk 2. ukrajinského frontu do tyla karpatského uskupenia nepriateľa vznikla možnosť začať oslobodzovanie Slovenska bez prekonávania Východných Karpát a úderu proti vojskám nepriateľa z východu. Preto 26. augusta vydal Hlavný stan vrchného velenia 4. ukrajinského frontu smernicu na odloženie predtým plánovanej operácie a na prechod do obrany. Zaskrátko sa však situácia znovu zmenila. No Slovensku vypuklo ozbrojené povstanie. Vyslanec Československa v ZSSR Zdeněk Fierlinger a náčelník československej vojenskej misie v ZSSR generál Pika sa obrátili 31. augusta 1944 na sovietskú vládu so žiadosťou o poskytnutie okamžitej pomoci slovenskému ľudu.

2. septembra 1944 veliteľ 1. ukrajinského frontu maršál Sovietskeho zväzu I. S. Konev poslal správu hlavnému veliteľovi J. V. Stalinovi, že 30. augusta preletela na

sovietskú stranu skupina slovenských lietadiel. Medzi dôstojníkmi, ktorí preleteli na sovietskú stranu, bol tiež zástupca veliteľa východoslovenského zboru plukovník V. Talský. Po zoznámení veliteľa frontu so situáciou na Slovensku Talský vyhlásil, že v prípade útoku sovietskych vojsk západným smerom mohli by dve slovenské divízie (1. a 2.), rozmiestnené na československo-poľských hraniciach, viesť stretný útok vo smere na Krosno.

Hlavný stan vrchného velenia chápal, že operácia vedená s prekonaním Karpát z východu, bude z vojenského hľadiska spojená s nepredvídanými ťažkosťami. Avšak vedomie úprimného priateľstva a túžba pomôcť československému ľudu, ktorý sa stal obeťou nemeckej fašistickej agresie, boli dôvodom prijatia rozhodnutia pre vedenie úderu v Karpatoch, i keď to z operačného hľadiska nebolo vhodné.

Hlavný veliteľ vydal rozkaz 1. ukrajinskému frontu pripraviť a začať útok z priestoru Krosna, Sanoku vo smere na

Prešov, vyjsť na hranice Slovenska a spojiť sa so slovenskými vojskami. Súčasne 4. ukrajinský front dostal rozkaz pravým krídlom viesť úder na nepriateľa z priestoru Sanoku ve smere na Komaňcza s cieľom vyjsť na hranice Slovenska a tak tiež sa spojiť s povstalcami, ktorí začali boj s nemeckými fašistickými okupantmi. Na pomoc 4. ukrajinskému frontu pri prechode Karpát a ovládnutí priestoru Užgorod, Čop, Mukačevo vydal Hlavný stan vrchného velenia rozkaz 2. ukrajinskému frontu pre vedenie úderu z juhu cez Brašov a Sibiu smerom na Kluž.

Vojská 1. a 2. ukrajinského frontu viedli v lete ťažké boje, utrpeli straty a potrebovali doplnenie a odpočinok. Situácia však vyžadovala bezodkladnú činnosť.

Preto veliteľ 1. ukrajinského frontu už 4. septembra vydal operačnú smernicu pre uskutočnenie operácie. V súlade s jeho rozhodnutím 38. armáda pod velením generála K. S. Moskalenka, zosilnená 25. tankovým, 1. gardovým jazdeckým a 1. československým armádnym zborom, ďalej delostreleckými a ženijnými zväzkami a útvarmi mala viesť úder v priestore Krosna, prelomiť obranu nepriateľa v úseku širokom 8 km a zničiť jeho protistojače útvary. Ďalej mala rozvíjať útok vo smere na Prešov, vyjsť na územie Slovenska a spojiť sa s povstalcami.

Armáda viedla hlavný úder pozdĺž cesty z Krosna cez Duklu na Duklianský priesmyk. To bol najkratší smer na Slovensko. Útok na tomto smere zabezpečoval ovládnutie dôležitých komunikácií a umožňoval po vyjdení vojsk na južné svahy Karpát prehradiť hlavné cesty 1. nemeckej tankovej armády, ktoré ju spojovali s hlavnými silami skupiny armád „Severná Ukrajina“.

Operácia bola plánovaná do hĺbky 90—95 km na dobu trvania päť dní. To bolo diktované snahou sovietskeho velenia pokiaľ možno čo najrýchlejšie pomôcť povstalcovi, ktorí začali ozbrojený boj s nepriateľom. Pri plánovaní operácie sa počítalo s tým, že tretí deň v ústrety vojskám 38. armády z priestoru Stropkova začne útok 1. a 2. divízia východoslovenského zboru a partizánske oddiely, ktoré mali pomôcť sovietskym vojskám pri prekonaní horských priesmykov.

Pre podporu vojsk na úseku prielomu bola vytvorená hustota 200 diel a mínometov na 1 km fronty. Delostrelecká príprava bola plánovaná na dobu 125 minút. Podpora útoku mala byť vedená jednoduchým palebným valom. Na celú operáciu bolo vyčlenené 2,8 palebného priemeru munície. Činnosť 38. armády bola podporovaná časťou síl 2. leteckej armády. Pre zabezpečenie spojenia vyslal 6. septembra

veliteľ 1. ukrajinského frontu na Slovensko na štáb J. Goliana skupinu dôstojníkov.

Podľa rozhodnutia veliteľa 4. ukrajinského frontu generála I. E. Petrova 1. gardová armáda, ktorej velil generál A. A. Grečko, zosilnená niekoľkými tankovými, delostreleckými a ženijnými zväzkami a útvarmi prelamovala obranu nepriateľa v priestore Sanoka v úseku širokom 4 km, viedla úder vo smere na Komaňcza.

Hustota delostrelectva na smere hlavného úderu 1. gardovej armády, na styku s úsekom prielomu 38. armády, dosahovala 100 diel a mínometov na 1 km prielomu. Pre vytvorenie úderného uskupenia armáda uskutočnila nevyhnutné preskupenie vojsk.

Sovietske vojská očakával útok v zložitých podmienkach Karpát, cez hrebene Nízkych Beskýd, v husto zalesnenom teréne. Ich výška dosahovala 700 m nad morom. Za najdostupnejší priestor pre postup vojsk bol vybraný Duklianský priesmyk vo výške 502 m, ktorým viedla cesta Krosno - Prešov. Nízke Beskydy boli bohaté na rieky, ktoré sa na severe vlievali do Visly a na juhu do Dunaja. Ich riečiská sa ťahnu úzkymi kamenitými úžľabinami. Dokonca i pri veľmi malom množstve zrážok sa v týchto riekach veľmi rýchlo zvyšuje úroveň vody. V období vydatných dažďov v jeseni sa menia v rozbúrené, ťažko prekonateľné prekážky. Na severných svahoch Nízkych Beskýd viedla len jedna cesta.

Vojská 1. a 4. ukrajinského frontu stáli pred veľmi ťažkou úlohou. Nemecké fašistické velenie sa snažilo za každú cenu udržať Slovensko, ktoré považovalo za prekážku pre Sovietsku armádu na ceste k priemyslovým priestorom Čiech, Moravy, Maďarska a juhovýchodného Poľska. Hitlerovské velenie si veľmi jasne predstavilo, že prekonanie najjužnej časti hlavného karpatského hrebeňa vojskami 1. ukrajinského frontu by viedlo k rýchlemu prielomu a k ich vyjdeniu na územie Československa a do maďarskej nížiny a vytvorilo by podmienky pre spojenie s armádami 2. ukrajinského frontu, ktoré postupovali zo strednej časti Rumunska k hraniciam Československa. Okrem toho vstup sovietskych vojsk cez Slovensko do Maďarska by mal za následok priame nebezpečenstvo pre južné priestory samotného Nemecka. Preto hitlerovci sústredili v tomto priestore mohutné uskupenie vojsk a s využitím systému rovnobežných chrbátov karpatských hôr vybudovali na všetkých najdôležitejších smeroch hlbokú a silnú obranu. Jej základ tvorili do sledov členené opevnené rajóny, budované do

hlbky 60 km chránené v medzerách žienijnými obrannými zariadeniami poľného typu.

Sovietske velenie počítalo s tým, že ťažký terén a silná obrana nepriateľa podstatne sťažia činnosť vojsk i manévry síl a prostriedkov. Preto pri príprave operácie bola venovaná hlavná pozornosť voľbe smeru hlavného úderu, organizácii súčinnosti, delostreleckej a leteckej podpore a ženíjnemu zabezpečeniu.

Vojská 1. a 4. ukrajinského frontu viedli po začatí útoku v úzkom pásme. Potom sa pásmo útoku rozšírilo na niekoľkosto kilometrov. Východokarpatská operácia mala teda veľký strategický význam. Zahŕňovala dve operácie: Karpatsko-dukliansku a Karpatsko-užgorodskú. Najdôležitejšia bola Karpatsko-duklianska operácia vojsk 58. armády 1. ukrajinského frontu a pravekého krídla 1. gardovej armády 4. ukrajinského frontu. Karpatsko-užgorodskú operáciu viedli vojská stredného a ľavého krídla 4. ukrajinského frontu.

Východokarpatskej operácii sa zúčastnili tri vševojskové armády a dva samostatné strelecké zbory, jeden tankový zbor a jeden jazdecký zbor s posilovými prostriedkami. V ich zostavách bolo 34 streleckých divízií. Počiatkové stavy každej divízie sa pohybovali v rozmedzí 4 500 — 5 000 osôb u 1. ukrajinského frontu a od 4 500 — 6 000 osôb u 4. ukrajinského frontu. Činnosť pozemných vojsk zabezpečovalo letectvo dvoch leteckých armád. Vojská mali na začiatku 246 000 osôb, 5 140 diel a mínometov, 422 tankov a samohybných diel a 1 165 bojových lietadiel.

Proti sovietskym vojskám sa bránila 1. nemecká tanková a 1. maďarská armáda, ktoré mali dovedna 19 divízií s počtami 4 000 — 10 000 osôb. Vojská nepriateľa mali približne 30 000 osôb, 3 250 diel a mínometov, 100 tankov a stíhačov tankov a 450 bojových lietadiel.

Sovietské vojská mali teda prevahu nad nepriateľom v delostrelectve 1,5násobnú, v tankoch a šhd 3,2násobnú, v letectve 2,5násobnú. Vojská nepriateľa však mali prevahu v živej sile 1,2 : 1.

Vojské rady frontov a armád pred operáciou vyžadovali dokonalú prípravu vojsk na činnosť v podmienkach horského a zalesneného terénu z operačne-taktického, materiálno-technického a morálno-politického hľadiska. Napr. vojská rada 4. ukrajinského frontu v polovici augusta rozpracovala „Organizačné nariadenie pre prípravu vojsk na činnosť v horách“, potom vydala „Pokyny vojskám pre činnosť v horskom a zalesnenom teréne“ a špe-

ciálnu smernicu o plánovanom útoku v Karpatoch.

Vojská rada frontu venovala nepretržitú pozornosť otázkam politickej ostražitosťi a zachovania vojenského tajomstva, a to ako v období prípravy, tak i v priebehu operácie. K tejto otázke prijala vojská rada 13. augusta 1944 špeciálne uznesenie. V ňom sa pripomínala vojskám zložitost' politickej situácie v západných oblastiach Ukrajiny. Hitlerovskí okupanti za podpory nacionalistických skupín, ktoré plnili úlohu fašistickej agentúry, viedli bezuzdnú antisovietsku propagandu a snažili sa zaslať svár medzi Ukrajincom a Poľakom. V uznesení sa hovorilo o tom, že tieto skupiny, ktoré sa ukryli v období rozhodného útoku Sovietskej armády, najaktívnejšie pôsobia tam, kde sa cítia vojaci bezpečne. Vojská rada prijala rad radikálnych opatrení pre zneškodnenie nacionalistickej fašistickej agentúry a pre zaistenie bezpečnosti tyla vojsk frontu. Velitelia a politické orgány mali zaktivizovať politickú prácu medzi vojakmi, zosilniť ochranu štábov, zariadení, mostov a ďalších objektov a bezpodmienečne plniť uznesenie vojskej rady z 10. augusta 1944 „O zavedení vojenského režimu v prirfrontovom pásme“, zosilniť pomoc miestnym stranickým a štátnym orgánom a ukazovať obyvateľstvu zákerné pokusy fašistických agentov postaviť proti sebe ukrajinský a poľský národ.

Velitelia, politické orgány, stranické a komsomolské organizácie začali rozsiahlu prácu pre splnenie pokynov vojskej rady. Politické oddelenia zborov a divízií organizovali semináre agitačných kolektívov, na programe ktorých boli rozborý úloh politickej práce v priebehu bojovej činnosti v horskom a zalesnenom teréne, štúdium zvláštností vojenskopolitickej situácie v západných oblastiach Ukrajiny, v Československu a v Maďarsku. V útvaroch a zväzkoch sa k týmto otázkam organizovali semináre pre agitátorov jednotiek, prednášky a besedy s vojakmi. Velitelia a politickí pracovníci, účastníci bojov o Kaukaz a v horách na Kryme odovzdávali bojové skúsenosti a skúsenosti zo stranickopolitickej práce u vojsk pri činnosti v horách. Organizovali sa stretnutia mladých vojakov s vojakmi, ktorí sa vyznamenali v bojoch.

Nehľadiac na to, že zostávalo veľmi málo času do začatia operácie, vojské rady, velitelia, politické orgány a štáby dokázali vykonať veľa práce pre prípravu vojsk frontov na útok vo východných Karpatoch.

Karpatsko-duklianska operácia bola začatá ráno 8. septembra 1944. Po delostreleckej príprave a úderoch letectva prelomili hlavné sily 38. armády obranu nepriateľa v pásme širokom 12 km a v priebehu dňa postúpili vo smere Duklianského priesmyku do hĺbky 12 km. Avšak po preskúpaní síl, ktoré uskutočnilo nemecké velenie, a po zasadaní do priestoru prielomu troch divízií (z toho dvoch tankových) a samostatných útvarov, boje v ďalších dňoch nadobudli vleklého charakteru. Zasadenie 25. tankového, 1. gardového jazdeckého a 1. československého armádneho zboru do zrazenia podstatne zmenilo situáciu. 10. septembra sa preto veliteľ frontu rozhodol sústrediť v pásme útoku 38. armády aj 4. gardový tankový zbor. To zabezpečilo obrat v boji na hlavnom smere.

Spoločne so sovietskymi vojakmi statočne bojovali vojaci 1. československého armádneho zboru, ktorému od 10. septembra velil generál L. Svoboda. Zvlášť sa vyznamenali pri ovládnutí silného oporného bodu nepriateľa na kóte 534, ktorý bránil cestu k Duklianskému priesmyku. Od výsledku tohto boja v mnohom závisel úspech ďalšieho útoku. Československí vojaci obetavou činnosťou prekonali úporný odpor hitlerovcov a v noci na 11. septembra 1944 obsadili kótu. V priebehu dvoch dní viedol nepriateľ zárlivé protiseče a snažil sa znovu získať stratený oporný bod. Vojaci československého zboru spoločne s vojakmi 25. tankového zboru, 11. gardovej protitankovej delostreleckej brigády a 183. streleckej divízie za podpory letcov 2. leteckej armády však odrazili útoky nepriateľa a pokračovali v útoku k Duklianskému priesmyku.

V priebehu bojov v horských podmienkach prejavili sovietski a československí vojaci hromadné hrdinstvo. Útok sa však rozvíjal veľmi pomaly. Vojská 38. armády prelomili za sedem dní na úzkom úseku len prvé pásmo obrany. V ďalších bojoch však postúpili a prelomili tiež druhé pásmo obrany.

Tažké boje viedli i vojská 1. gardovej armády, ktoré začali útok 9. septembra. Nepriateľ neprestajne pokračoval v posilňovaní vojsk, úporne sa bránil s využitím terénu a včas pripravených obranných postavení. Každú kótu a každú osadu bolo treba dobyť v krvavých bojoch. K večeru 13. septembra zväzky 1. gardovej armády prelomili obranu nepriateľa v pásme širokom 30 km a v bojoch postúpili do hĺbky 15 km.

18. septembra dostala 1. gardová armáda úlohu viesť hlavný úder vo smere Radoszyce a ku koncu dňa 19. septembra vyjsť na poľsko-československé hranice.

Jej vojská prekonávali silný odpor hitlerovcov v urputných bojoch a postupovali vpred. 20. septembra ako prví vstúpili na územie Československa v priestore obce Kalinov vojaci 242. horskej streleckej divízie a 129. gardovej streleckej divízie.

Vstup sovietskych vojsk na územie Československa, ktorý znamenal začiatok jeho oslobodzovania, mal ohromný politický význam. Posilnil oslobodzovací boj Československého ľudu proti fašizmu a dodal mu široký rozmach.

Hitlerovské velenie, znepokojené vstupom sovietskych vojsk na územie Československa, narychlo prisunovalo čerstvé sily v snahe udržať vo svojich rukách priesmyky a komunikácie. V pásme útoku 1. gardovej armády mal mimoriadny význam Ruský priesmyk, ku ktorému sa približovali jej zväzky. Jeho obsadenie zabezpečovalo výhodnejší a rýchlejší manévr vojsk na dôležitej ceste a zväčšovalo možnosť vyjsť do bokov nepriateľa a do rovinnatého terénu.

Na udržanie priesmyku prisunulo hitlerovské velenie ďalšie dve divízie. K zvlášť ťažkým bojom o tento priesmyk došlo v období od 26. do 30. septembra. Odpor nepriateľa silnel a navyiac sa podstatne zhoršilo počasie. Hustá hmľa ráno a večer, súvislá nížka oblačnosť a nepretržité dažde značne sťažovali bojovú činnosť, prácu dopravných prostriedkov a prisun munície, ktorej spotreba neprestajne narastala.

Nemecké fašistické velenie v snahe zastaviť ďalší postup vojsk 1. gardovej armády pokračovalo v presunoch útvarov z iných úsekov frontu, taktiež z úseku, v ktorom pôsobili vojská 18. armády. Prisun nových síl nepriateľa donútil vojská armády koncom septembra dočasne zastaviť útok.

Veliteľ 18. armády využil oslabenia nepriateľského uskupenia vo svojom pásme, sústredil hlavné sily na vedenie mohutného úderu na pravom krídle, ktoré sa priťahovalo k 1. gardovej armáde, a v zostávajúcom pásme ponechal len dve divízie. To umožnilo vojskám prelomiť nepriateľskú obranu.

Výsledkom dvadsaťdenného útoku vojsk 4. ukrajinského frontu a 38. armády 1. ukrajinského frontu, ktoré pôsobili v pásme širokom 300 km, bol postup miestami o 50 km, vyjdenie vojsk k priesmykom karpatského chrbátu a ich prekonanie v pásme širokom cez 100 km.

Pri rozvíjaní útoku sovietske vojská ničili nepriateľské oporné body ich obkľadením alebo obchvatom z bokov a vyjdením do tyla. Čelný útok viedli vojská väčšinou na odpútanie pozornosti nepriateľa od smeru

hlavného úderu na pútanie jeho hlavných síl.

V druhej polovici septembra 1944 vojská 38. armády spoločne s útvarmi 1. československého armádneho zboru pokračovali v bojoch o Duklianský priesmyk a odhodlané sa prebýjali k štátnym hraniciam. 20. septembra útvary 4. gardového tankového zboru, ktoré útočili zo severu a s severozápadu, ovládli dôležitý priestor – mestečko Dukla. 30. septembra po preskupení vojsk bol začatý útok bezprostredne na duklianský priesmyk. Vojská 38. a 1. gardovej armády bočným útokom obchádzali Duklianske uskupenie nepriateľa. Vzniknuté nebezpečenstvo jeho obkľúčenia donútilo nemecké fašistické velenie začať v noci na 6. októbra vyvážanie vlastných útvarov. 38. armáda spoločne s československým zborom okamžite začali prenasledovanie nepriateľa. Vojaci československého zboru v tesnej súčinnosti s útvarmi sovietského 67. streleckého a 31. tankového zboru ničili nepriateľské zadné voje a 6. októbra ovládli Duklianský priesmyk. Československí vojaci vstúpili na rodnú zem a oslobodili dedinu Vyšný Komárnik.

Pri zdôrazňovaní ohromného politického významu, ktorý mal útok sovietskych a československých vojsk cez Duklianský priesmyk, Klement Gottwald povedal: „Na Dukle sa zrodilo heslo, ktoré pevne zakorenilo v citoch a vedomí nášho ľudu: So Sovietskym zväzom na večné časy! So Sovietskym zväzom a nikdy inak!“

V deň vstupu československých vojakov na rodnú zem Ľudvík Svoboda v odpovedi na otázky dopisovateľa „Krasnaja zvezda“ zdôraznil význam bratskej družby medzi československými a sovietskymi vojskami. Poznamenal, že československí vojaci v spoločnom boji nielenže sa opierali o bezmedznú pomoc sovietskych vojakov, ale brali si z nich príklad v bojoch.

V priebehu Karpatsko-užgorodskej operácie vojská 1. gardovej a 18. armády 1. ukrajinského frontu 18. októbra prekonalí Nízke Beskydy a oslobodili mestá Jasínju a Rachov a veľa ďalších osád v Zakarpatskej Ukrajine. 17. samostatný gardový strelecký zbor toho istého dňa obsadil Sighet na rieke Tisza a spojil sa s vojskami 40. armády 2. ukrajinského frontu.

V druhej polovici októbra 4. ukrajinský front viedol bojovú činnosť už na južných a juhozápadných svahoch Nízkych Beskyd. V tom čase vojská pravého krídla 2. ukrajinského frontu v bojoch postúpili do priestoru juhozápadne Užgorodu. Vznik-

la reálna možnosť obkľúčenia nepriateľa, ktorý sa bránil pred stredom a ľavým krídlom 4. ukrajinského frontu. Preto začal nepriateľ ustupovať. Zväzky 18. armády a 17. samostatného gardového streleckého zboru rozhodne prenasledovali ustupujúceho nepriateľa a 26. októbra oslobodili veľké priemyselné stredisko Mukačevo a ďalší deň Užgorod. Koncom októbra v celom svojom útočnom pásme vyšli do maďarskej nížiny.

Východokarpatská operácia bola dôležitou previerkou všetkých vojakov armády, od vojaka po generála. Túto previerku všeci úspešne vydržali.

Vojská 4. ukrajinského frontu po obsadení pohraničných slovenských priestorov vstúpili na územie Československa. Ich úspešný postup priblížil oslobodenie národov Československa.

28. októbra 1944 dokončili vojská 1. a 4. ukrajinského frontu Východokarpatskú operáciu. V jej priebehu bola úplne zničená jedna divízia nepriateľa a päť divízií stratilo 50–75 % vojakov. Sovietske vojská zajačili 31 600 vojakov a dôstojníkov, zmocnili sa 912 diel a mínometov, 40 tankov a stíhačov tankov. Nepriateľ bol donútený naviac prisunúť z iných úsekov frontu do priestoru Karpát 15 divízií. Nemecké fašistické vojská stratili dôležitý strategický priestor – Nízke Beskydy.

Prekonanie Nízkych Beskyd a vstup do maďarskej nížiny otvorili sovietskym vojskám perspektívu vyhnanie nemeckých okupantov z Československa a vyjdenie k južným hraniciam Nemecka.

Po zničení mohutného uskupenia nepriateľa dokončili vyhnanie nepriateľa zo západných oblastí Ukrajiny, oslobodili Zakarpatskú Ukrajinu a časť východného Slovenska.

V priebehu operácie sovietske vojská čestne splnili svoju internacionálnu povinnosť, pomohli bratskému slovenskému ľudu v jeho ťažkom boji s fašistami.

V tejto operácii sa výrazne prejavilo vysoké vojenské umenie sovietského velenia. Boli proň charakteristické predovšetkým: krátky čas na prípravu operácie, značné použitie všetkých druhov vojsk v podmienkach horského a zalesneného terénu a presná súčinnosť 1. a 4. ukrajinského frontu, ktoré viedli úder z východu, s vojskami 2. ukrajinského frontu, ktoré útočili z juhozápadu. V týchto bojoch sovietske zväzky a útvary prejavili schopnosť pružne manévrovať a úporne bojovať za dosiahnutie stanovených cieľov.

Karpatsko-duklianska operácia 38. armády, v rámci ktorej bojoval aj 1. československý armádny zbor, bola najvýznamnejšou bojovou akciou, ktorej sa vo veľkom rozsahu zúčastnili naše vojenské jednotky v ZSSR. Tieto boje sú dôležitým zdrojom bojových skúseností, ktoré slúžia pri výchove a výcviku príslušníkov našej Československej ľudovej armády.

I keď táto operácia neprebehla podľa plánu a nebol dosiahnutý jej pôvodný cieľ tj. rýchlo poskytnúť priamu vojenskú pomoc Slovenskému národnému povstaniu, i tak jej uskutočnenie malo veľký význam, ktorý spočíva hlavne v tom, že vstup oslobodzovacích jednotiek na územie Československa dal nášmu ľudu reálnu nádej, že celá naša vlasť bude skoro zbavená fašistickej nadvlády, podnietila ho k stupňovaniu odporu proti okupantom a priblížilo i víťazstvo národnej a demokratickej revolúcie, začatej Slovenským národným povstaním.

Hlavným vojenským výsledkom Karpatsko-duklianskej operácie bolo zdolanie dobre pripravenej, do veľkej hĺbky vybudovanej a úporne bránenej nepriateľskej obrany v Nízkych Beskydách a prekročenie tohto horského pásma v celej dĺžke a šírke. To významne naponáhlo, spoločne s úspechmi Sovietskej armády na ostatných úsekoch sovietsko-nemeckého frontu, vytvárať podmienky pre ďalší útok južne tohto karpatského hrebeňa pre postupné oslobodzovanie Československa v nasledujúcich mesiacoch.

Karpatsko-duklianska operácia ukázala zložitú bojovú činnosť v horskom a zalesnenom teréne. Potvrdila nevyhnutnosť tesnej súčinnosti medzi pechotou, tankami a delostrelectvom a ďalšími druhmi vojsk a zvýraznila jej zvláštnosti v bojoch v horách.

Charakteristickou črtou bojovej činnosti bol útok na smeroch pozdĺž komunikácií a údolí, sprevádzaný úpornými bojmi o ovládnutie výšin a horských chrbátov. Častá bola zmena smeru hlavného úderu, snaha využiť úspech suseda, vedenie obchvatu a obkľadenia s cieľom preniknúť do tyla nepriateľských vojsk a vyvrátiť ich obranu. Strelecké zbory útočili v pásmach širokých 10–13 km, divízie 4–5 km,

hĺbka útoku divízií prvého sledu bola priemerne 10 km, na vedľajších smeroch i menej.

Operácia znovu potvrdila význam nepretržitého prieskumu nepriateľa ako na prednom okraji, tak i v hĺbke. Veľký význam malo i pevné velenie a riadenie bojovej činnosti na všetkých stupňoch.

O rozsah a úpornosti bojov na karpatských hrebeňoch svedčí to, že sa ich na tristo kilometrovom fronte zúčastnilo veľké množstvo síl a prostriedkov — dovedna na oboch stranách asi 70 divízií, do 700 tankov a samohybných diel, takmer 9 500 diel a mínometov, veľké množstvo bojových lietadiel a ostatnej vojnovnej techniky. Len na zadržanie útoku 38. armády na duklianskom smere musel nepriateľ zasadiť v priebehu septembra a októbra 1944 vojská v celkovej hodnote 18 divízií, z toho 3 tankové.

Prvé boje za oslobodzovanie našej vlasti platilo krvou tisíce sovietskych a československých vojakov. Celkové straty 38. armády v Karpatsko-duklianskej operácii len v septembri a októbri 1944 boli 20 000 padlých a 65 000 ranených. Za rovnaké obdobie 1. československý armádny zbor v ZSSR v bojoch na Dukle stratil temer 1 100 padlých, asi 4 350 ranených a temer 1 000 nezvestných, tj. dovedna 6 500 mužov.

Boje československých vojakov po boju sovietskych vojsk v Karpatsko-duklianskej operácii sa stali najvýznamnejšou bojovou tradíciou Československej ľudovej armády. V bojoch o Duklianský priesmyk sa natrvalo upevnili vzťahy najtesnejšej spolupráce a bojového súdružstva našej armády so Sovietskou armádou. V týchto bojoch silnelo priateľstvo so Sovietskym zväzom, ktorého základom sa stal internacionálny zväzok nášho a sovietskeho ľudu.

V duchu duklianskej tradície prebieha výchova a výcvik Československej ľudovej armády, ktorá je pevnou súčasťou obranného spoločenstva socialistických štátov, združených vo Varšavskej zmluve. V jej duchu bude naša armáda vždy pripravená splniť akúkoľvek úlohu pri obrane socializmu.

Duklianska tradícia bude preto mať vždy čestné miesto v našich dejinách.